

Prof. Dr. Mehmed ÇAVUŞOĞLU
(15 Ocak 1935 - 17 Temmuz 1987)

PROF. DR. MEHMED ÇAVUŞOĞLU

(15 Ocak 1935-17 Temmuz 1987)

Hayatı ve eserleri

Osman Fikri SERTKAYA

11 Temmuz 1987 Cumartesi günü öğleye doğru elim bir trafik kazası ile aramızdan ayrılan Mehmed Çavuşoğlu 15 Ocak 1935 tarihinde Ordu ilinin Perşembe kazasının Saray köyünde doğdu. Doğum tarihi nüfus kağıdında bir yıl geç olarak 15 Ocak 1936 şeklinde geçer.

Aydın bir ilkokul öğretmeni olan babası Mehmed Fahri Çavuşoğlu aynı zamanda mutekid bir kişi idi. Eşi ev kadını Sevinde Melâhat'ın doğuracağı ilk erkek çocuğa Mehmed adını vereceğini daha önceden belirlemişti. Çünkü Çavuşoğlu ailesinin ilk erkek çocuğunun adı bir gelenek şeklinde Hz. Muhammed sevgisi ve saygısına bağlı olarak dâimâ Mehmed konulurdu.

Küçük Mehmed doğduğunda Saray köyünde sabah olmak üzere idi. Öğretmen Mehmed Fahri bir oğlu olduğunu eski bir köy âdeti ile komşularına duyurmak için evinin bahçesine tüfeği ile çıkıp havaya kurşunları sıktığında gökyüzünde sadece parlak bir yıldız gördü. O zaman oğlunun göbek adını Yıldız olarak koydu.

Mehmed Fahri Çavuşoğlu'nun Sevinde Melâhat'tan altısı oğlan ikisi kız olmak üzere sekiz çocuğu oldu. Baba Mehmed Fahri çocuklarının adlarını dâimâ islâmî isimlerden seçti. Oğullarına sıra ile Mehmed, Ali, Hasan, Hüseyin, Osman ve İskender Ruhî, kızlarına ise Fatma ve Emine adlarını verdi. Çocuklarının göbek adlarını ise Yıldız, Gündüz, Gürbüz, Yılmaz, Korkmaz, Hürmüz> Türkân, Cengiz, Yavuz> Oğuz gibi «Z» kafiyeyle Türkçe isimlerden seçti. Mehmed Yıldız bu sekiz kardeşten birincisidir.

XII

Mehmed Fahri ve Sevinde Melâhat Çavuşoğlu'nun evladları şunlardır :

1. Mehmed Yıldız (Fahredden) 15. 01. 1935 - 11. 07. 1987
2. Ali Gündüz
3. Fatma Gürbüz
4. Hüseyin Korkmaz
5. Hasan Yılmaz
6. Emine Hürmüz>Türkân
7. Osman Cengiz
8. İskender Ruhî Oğuz>Yavuz

Küçük Mehmed Yıldız ilk çocuk olmasının avantajı yanında babasının da öğretmen olması yüzünden çok küçük yaşta okuma ve yazmayı öğrendi ve ilk okuldan 10 yaşını beş ay geçe mezun oldu. O zamanlarda 11 yaşını tamamlamayanı Orta Okula kaydetmedikleri için bu yedi aylık fark onun Orta Okula başlamasında bir problem olarak görüldü ise öğretmen Mehmed Fahri'nin oğlunun bu meselesi müdürün mafakati ile halloldu.

Mehmed Yıldız Çavuşoğlu Orta Okul sıralarında edebiyatı sevdi. Hemen hemen her gencin yaptığı gibi o da dörtlüklerden müteşekkil manzumeler karalamaya başladı.

Mehmed Yıldız'ın ilk şiiri Ordu'da 1949-1950 yılları arasında 24 sayı yayımlanan aylık *Akobuz* Gezetesi'nde SARAYKÖYLÜ mahalası ile yayımladığı beş dörtlükten oluşan «Benim..» adlı manzumesidir. Ekim 1949'da yazıp Kasım 1949'da yayımlanan bu şiiri yazdığı zaman 14 yaşında bir Lise öğrencisi idi.

Benim ..

Soruyom kendime niye susuyor,
Kuş gibi şakıyan dillerim benim.
Düşmüşüm bir dert deryâsı içine
Felana çıkmıyor yollarım benim.

Hastayım derdime hekim arıyom,
Uyanmışım ammâ rüya görüyom,
Dert elinde günden güne eriyom,
Yâri saramıyor kollarım benim.

Yar yolundan derman yoktur dizimde,
Ağlamaktan fer mi kaldı gözümde,
Bunca derdi taşıyamam omzumda,
Naz çekmeden yorgun bellerim benim.

Çıkıp çayırlarda gezeyim diyom,
Gönlümden düğümü çözeyim diyom,
İçimi kağıda yazayım diyom,
Kalem tutamıyor ellerim benim.

Sarayköylü yüreciğim kanıyor,
Kanadıkça sevdiğini arıyor,
Hekim derdim şifa bulur sanıyor,
Bilmez iyi değil hallerim benim.

Ekim - 1949 SARAYKÖYLÜ

Genç Mehmed Yıldız *Akobuz*'da yayımladığı ilk yedi şiirinde «Sarayköylü» mahlasını kullanmış, dörtlük ölçüsü ile halk şiiri tarzında yazdığı 14-15 yaş manzumelerini annesine, öğretmenine, ve diğer dost ve büyüklerine ithaf etmiştir.

Akobuz'daki sekizinci ve dokuzuncu şiirlerinde ise Mehmet Çavuşoğlu imzasını kullanmıştır. Bu iki şiirinden «İnsan» başlıklı olanı önceki şiirleri gibi dörtlüklerle, fakat «Yalıda düşünceler» başlıklı şiiri üç tane onbirli bend ile yazılmıştır.

İlk makalesi *Akobuz*'da Mehmet Çavuşoğlu imzası ile yayımlanan «Şairlerin dilinde ORDU» (*Akobuz*, Sayı 12 (Aralık 1949) başlıklı yazısıdır. Gazete bu yazıyı «Okullararası müsabakada birincilik kazanan yazı» başlığı ile yayımlamıştır. *Akobuz*'un Mart 1950'de yayımlanan 15. sayısında ise «Akobuz yazı müsabakası birincisi» başlığı ile vesikalık bir resmi yayımlanmış ve gazete tarafından hakkında şu bilgi verilmiştir: «Mehmet Çavuşoğlu: Bir müddet evvel gazetemizin tertip eylediği yazı müsabakasını «Şairlerin dilinde Ordu» adlı yazısıyla Lise 3'den Mehmet Çavuşoğlu kazanmıştı. Okurlarımıza tanıtırız».

Artık «Mehmet Çavuşoğlu» imzalı ve «Sarayköylü, Çaylak, M. Fahreddin, M. Fahreddin Mehmetgil, Mehmed F. Çavuşoğlu» mahlaslı yazılar ve şiirler *Akobuz*'dan sonra Ordu'da yayımlanan *Maytap*, *Gürses*, *Güzelordu*, ve *Kordonboyu* gibi mahallî gazetelerde zaman zaman yer alacaktır.

XIV

Yetişkinlik dönemlerinde yazdığı gazelerde «Fahri» mahlasını kullanan Mehmed Çavuşoğlu'nun ilk okul resimlerindeki imzası da Mehmet Yıldızhan şeklinde idi. Çavuşoğlu, Üniversite yıllarından sonra adının Mehmet şeklinde sonu «T» sesi ile yazılmasını istememiştir. Bu yüzden adı Mehmet şeklinde yazıldığında onu Mehmed şeklinde düzeltirdi. Kendisi de ilmî neşirleri başta olmak üzere dâimâ Mehmed Çavuşoğlu adını kullanmıştır.

Çavuşoğlu Ortaokulu bitirdiğinde Ordu Lisesi'nin müdürü babası Mehmed Fahri Bey'e «Bu çocukta kaabiliyet görüyorum. Onu İstanbul'da okutalım. Haydarpaşa Lisesi'nde bir dostum var. Adı Mahir İz. Mehmed'i ona gönderelim» der. Böylece Mehmed Çavuşoğlu Haydarpaşa Lisesi öğrencisi olur.

Haydarpaşa Lisesi'nde Mahir İz'in yanında Nihal Atsız, Emin Altan gibi hocalardan feyz alır. Mahir İz onun içindeki edebî ateşi görerek bu sahada yönlendirir. Doç. Dr. Nurettin Topçu, Fethi Gemuhluoğlu gibi şahsiyetleri bu yıllarda tanıyan Çavuşoğlu Milliyetçiler Derneği çevresine intisabeder. Böylece Çavuşoğlu'nun lise hayatı çok renkli bir şekilde geçer.

1950'li yılların ortalarında Vatan ve Millet caddelerinin yapılmaları esnasında Edirnekapı Şehitliği'nden nakledilmek üzere açılan yeniçeri mezarlarında daha dün gömülmüş gibi duran bozulmamış yeniçeri cesetlerini gören Çavuşoğlu çok duygulanır ve *Ulubatlı Hasan Destanı* adlı uzun manzumesini yazar ve yayımlar. (*Milliyetçiler Derneği Neşriyatı* : 8; İstanbul 1959, 48 s.).

Mehmed Çavuşoğlu babasının ısrarı ile lise öğretiminden sonra İstanbul Üniversitesi'nin Hukuk Fakültesi'ne kaydolar. Hukuk Fakültesi öğrencisi iken tanıştığı arkadaşları Mehmed Genç, Erol Güngör, Sezai Karakoç ile dost olur. Bu dostlukları ölümüne kadar sürer. Ancak hukuk tahsili Çavuşoğlu'nu cezbetmez. Babasına Edebiyat Fakültesi'ne geçmek istediğini söyler. Mahir İz ve Fethi Gemuhluoğlu gibi şahsiyetler Mehmed Fahri Beyi ikna ederler. Böylece Mehmed Çavuşoğlu 3 Kasım 1958 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne kaydolar.

Fakülte öğrenciliği yıllarında merakı eski Türk edebiyatı sahasında temerküz eder. Haydarpaşa Lisesi'nde Mahir İz'den aldığı feyzi üniversitede «Metinler Şerhi Profesörü» Dr. Ali Nihad Tarlan'ın yanında ikmal eder ve 31 Ekim 1962 tarihin de *Yenişehirli Avni Bey Divanı* adlı lisans tezi ile Edebiyat Fakültesi'nden mezun olur. (bk. yayın : 2).

Üniversitedeki öğrencilik yıllarında başta Beyazıt'taki Küllük ve Marmara Kiraathanesi, Çınaraltı gibi edebî mahfeller ve buralardaki edebiyat ve tarih sohbetleri, özellikle Hacı Muzaffer Ozak, Sakallı Baha Bey, İzzettin Şadan, Fethi Gemuhluoğlu gibi renkli kişilerin sohbeti, Fakültede de A. N. Tarlan, A. H. Tanpanar, R. R. Arat, A. Caferoğlu, M. H. Yınanç, M. Turhan gibi âlimlerin dersleri Çavuşoğlu'nu ilmi, edebî, fikrî ve genel kültür açısından olgunlaştırmıştır.

1962 yılının sonunda açılan asistanlık imtihanına baş vuran Çavuşoğlu, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'ın başkanlığındaki Prof. Dr. Abdülkadir Karahan ve Prof. Fahir İz'den oluşan jürinin 26 Aralık 1962 Çarşamba günü yaptığı asistanlık sınavını kazanır ve işlemlerini tamamlayarak 28 Şubat 1963 tarihinde 11. derece maaş ile Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Asistanlığına başlar.

Çavuşoğlu Doktora babası Prof. Tarlan'ın nezaretinde bir taraftan *Necati Bey Divanının Tahlihi ve Sistemantik İndeksi* adlı doktora tezini hazırlıyor, bir taraftan da Tarlan'ın hazırladığı *Necati Bey Divanı'nın* tashihlerine yardım ediyor, Türkoloji birinci ve ikinci sınıflara derse girerek Aruz ve Şeyhî Divanını Tetkik derslerini veriyordu. Ali Nihad Tarlan'ın bu yıllarda Zâtî ve Ahmed Paşa Divanı'nın tenkidli neşirlerini hazırlaması genç doktora öğrencisi Mehmed Çavuşoğlu için bulunmaz bir staj olmuştur. Çavuşoğlu'nun bu yıllarda öğrendiği tenkidli metin hazırlama metodunun mahsulleri onun daha sonraki yıllarda kendisi ve meslek arkadaşlarıyla birlikte hazırladığı Yahyâ Bey (1977), Amrî (1979), Vasfî (1980), Hayretî (1981), Helâkî (1982), Zâtî (1987) ve Üsküblü İshak Çelebi (1990) divanları ile Yahyâ Bey'in Yusuf ve Zelihâ Mesnevîsi (1979) gibi yayımlanmış eserleri hocası Ali Nihad Tarlan'dan öğrendiği tenkidli metin hazırlama metodunun güzel ve başarılı hazırlanmış metin neşri örnekleridir.

Mehmed Çavuşoğlu 29 Haziran 1966'da Emine Güven ile evlenir. Genç çift balaylarını 1-8 Temmuz tarihleri arasında Çavuşoğlu'nun memleketi Ordu'da geçirirler.

Mehmed Çavuşoğlu Ocak 1967'de *Necati Bey Divanının Tahlihi ve Sistemantik İndeksi* adlı doktora çalışmasını «pek iyi» derece ile savunarak «ph. D.» ünvanını alır.

31 Mart 1967'de askerlik görevine başlayan Çavuşoğlu 31 Mart 1969'da «Topçu Yedek Teğmen» ünvanı ile terhis olur ve Üniversitedeki görevine başlar. Artık Dr. Mehmed Çavuşoğlu'nun Doçentlik Tezi yazma süreci başlamıştır.

1 Nisan 1970'ten 1 Nisan 1971'e kadar, bir yıllığına İngiltere'ye ve İskoçya'ya giden Çavuşoğlu Cambridge, Oxford, Salisbury, Brighton, Isle of Wight ve Edinburg'daki ilim müesseselerinde sahası ile ilgili araştırma ve incelemelerde bulunur. Edinburg'da birlikte çalıştığı Eski Türk Edebiyatı mütehassısı Prof. Dr. John R. Walsh Çavuşoğlu'na Edinburg Üniversitesi Institute for advanced Studies in the Humanities'den burs temin eder. Böylece Mehmed Çavuşoğlu bir yıl daha Edinburg'da çalışır.

1 Ekim 1971'den 30 Eylül 1972'ye kadar yurt dışında çalışan Çavuşoğlu vatan hasreti çekmiş, çalıştığı muhiti yani Türkoloji Bölümünü çok özlemiştir. Hocaları, arkadaşları kısacası meslektaşları gözünde tutmaktadır. İşte bu hasret duygusuyla «İstifsâr-ı hâl» başlıklı manzumesinin ilkinin yazıp gönderir.

İstifsâr-ı Hâl

1. Geldim diyâr-ı kâfire Şehzâde Cem gibi
Dikdim şimâl-i mağrib'e âhı alem gibi
2. Aslı nedir diye bana sorma bu firkatın
Yakdım derûnu nâr-ı esefle Kerem gibi
3. Ol nesnelere Kumkapı gözümde tutmede
Her güşesi hayâlîme bâğ-ı İrem gibi
4. Şişdim bira-yı İskoç ile sütme bağladım
Benzimse oldu sapsarı vech-i verem gibi
5. Bir an mı var ki anmayayım Baba Câferi
Men dahı sanuram üreginden geçem gibi (Ahmet Caferoğlu)
6. Üstâdına efendime müstâk u hasretim
Nâdir gelir bu âleme ol muhterem gibi (Ali Nihat Tarkın)
7. Ol şârih-i mütûn-ı cedîdin huzûruna
Bir şîşe kahve Nestele ile girem gibi (Mehmet Kaplan)
8. Hâlâ Buluç o yerde Irâku'l-arabda mı
Yoksa biraz ırakta Irâku'l-acem gibi (Sâdeddin Buluç)

9. Ben bendegân-ı bende-i Âl-i Abâdanım (Muharrem Ergin)
Andıkça hep Muharremi yaşım silem gibi
10. Yâd eyledikçe şerhalanır sine Fârukeyn (Faruk K. Timurtaş)
Durur iki gözümde iki tâze nem gibi (Ömer Faruk Aktün)
11. Necmeddin ile hazret-i Üstâd nice'dir (N. Hacıeminoğlu)
Bir şîr-i nerre bir de gazâl-i Harem gibi (Ali Alparslan)
12. Uygurca mı Çuvaşça mı bilmem Ali Beyi (A. F. Katımanlıoğlu)
Bir şîve ile medh edeyim Muhteşem gibi
13. Ol dürr-i şâhdâne-i Dârü'l-ede'b için (İnci Enginün)
Landında bir sadef aramağa gidem gibi
14. Dadı duzu Kemâlcüğüümün eyüce midir (Kemal Eraslan)
Bir görsem anı şap diye dutam öpem gibi
15. Mertolcuğum asâkir-i mansûreden midir (Mertol Tulum)
Bir görsem anı öylece bir görmesem gibi
16. Yâd eyledikçe Osmanı dehşetle titrerim (Osman Fikri Sertkaya)
Asistan olmasını bana istemem gibi
17. Bilmem ne için of çekiyor Ahmed-i imâm (Ahmet Topaloğlu)
Bir şey der idi hamsi yerim gam yemem gibi
18. Dârü'l-hadîsi baht hadesden temizlemiş
Ettim telâkki bunu mühimden ehem gibi
19. Leb-teşneyim firâk-ı vatan yakdı sînemi
Bir şey hazırlaym bana sahibâ-yı Cem gibi
20. Vâ hasretâ deyip gece gündüz figandayım
Sabrım tükendi kalmadı didemde nem gibi
21. Az kaldı rûz-ı vasla bir akşam veyâ sabah
Aramıza katılmağa uçup gelem gibi.

XVIII

30 Eylül 1972'de yurt dışından dönen Çavuşoğlu artık *Taşlıcah Yahyâ Bey ve Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevîsi* adlı doçentlik tezini tamamlama'z üzere dir. 31 Mart 1973'de Doçentlik işlemlerini başlatır.

15 Mayıs 1973 Salı günü Ankara'da doçentlik lisan imtihanına İngilizceden giren Çavuşoğlu Prof. Dr. Emel Sönmez (Doğramacı), Prof. Dr. Sencer Tonguç ve Prof. Dr. Ahmed Edip Uysal'dan oluşan jüri tarafından «pek iyi» derece ile başarılı bulunur.

15 Kasım 1973'de Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'ın başkanlığında Prof. Dr. Mehmed Kaplan, Prof. Dr. Meliha Anbarcıoğlu, Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu ve Prof. Dr. Şükri Elçin'den oluşan doçentlik jürisi tarafından başarılı bulunarak deneme dersini veren Çavuşoğlu «Doçent Doktor» ünvanını alır. Sıra artık doçentlik kadrosuna geçmeye gelmiştir. Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'ın başkanlığında ve Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Prof. Dr. Sâdettin Buluç ve Prof. Dr. Mehmet Kaplan'dan oluşan jürinin raporu Edebiyat Fakültesi Profesörler Kurulu'nda (1 hayır, 3 boş oya karşılık) 65 olumlu oyla tasdik edilir. Bu karar 28 Ocak 1974'te İstanbul Üniversitesi Senatosu tarafından da onaylanır. Böylece Mehmed Çavuşoğlu doçentlik kadrosuna atanır.

Mehmed Çavuşoğlu 70'li yıllardan başlayarak özellikle Yugoslavya'-(Saraybosna ve Üsküp)'da konferanslar vermiş, yurt dışındaki milletlerarası kongrelere katılmıştır.

Bu kongreler arasında 4-10 Eylül 1974'te Bükreş (Romanya)'te toplanan «3. Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Kongresi», 18-22 Eylül 1978'de Saraybosna (Yugoslavya)'da toplanan «Osmanistik Araştırmaları Kongresi» zikredilebilir.

14-28 Şubat 1977'de iki haftalık İngiltere seyahati yapan Çavuşoğlu, 1 Eylül 1978-28 Şubat 1979 tarihleri arasında, 6 ay süreyle, Fransa ve Almanya'daki ilim müesseselerinde çalışma izni almış, ancak bu altı aylık izni Ocak-Haziran 1979 tarihleri arasında kullanmış ve 12 Haziran 1979'da yurda dönerek Üniversitedeki görevine başlamıştır.

Uzun süre yurt dışında kaldığında vatan ve dost hasreti çeken Çavuşoğlu seyahatinin üçüncü ayında sınıf arkadaşı Doç. Dr. Birol Emil'e Reims (Fransa)'den bir manzum mektup yollar. «İstifsâr-ı Hâl» başlıklı bu ikinci manzume 8 Mart 1979 Perşembe günü saat 20.40'da tamamlanmıştır.

Reims, 8 Mart 1979, Perşembe, Saat : 20.40

İstifsâr-ı Hâl

1. Kaldım diyâr-i küfrde eşk-i revân gibi
Zulmetde yâni çeşme-i Hızr-ı nihân gibi
2. Yârandan ayrı, evden uzak, dâstdan garîb
Şol ıssı mürde sakfı yıkık hânümân gibi
3. Der-hâtır eyledikçe zamân-ı şetâreti
Dil incilâ bulur hemen âyinedân gibi
4. Ammâ ki bâzı ânını ömrün anar derim
Geçdi efendi şimdi o da bir zaman gibi
5. Üstâdımı efendimi andıkça dem-be-dem
Yaşlar sızıp gözümde akar rîsmân gibi (Ali Nihad Tarlan)
6. Gelmez cihâna bir dahi hayfâ Ali Nihâd
Ol arsa-ı edebde alem kahraman gibi
7. Yâ Caferoğlu, benzerine nerde rast gelir
Ecrâm dönse âlemi bir kârbân gibi (Ahmet Caferoğlu)
8. Hamdî Beyi, Ali Beyi, yâ Rahmetî Beyi (A. H. Tanpınar)
Defn eyledik o âleme genc-i revân gibi (A. F. Karamanlıoğlu)
(Reşid Rahmeti Arat)
9. Kaplan Beyin tebessümü yâdımda dâimâ (Mehmet Kaplan)
Güller güşâde kılmada bâd-ı vezân gibi
10. Her dem gözümde manzara-i hâl-i Farukkeyn (F. K. Timurtaş)
Sessiz sedasız uslu iki kûdekân gibi (Ömer Faruk Akün)
11. Artık nasıl Muharremi özler gönül, o ki (Muharrem Ergin)
Kıydı Yezîd elinde bana Şimriyân gibi
12. Gezdim diyâr-ı küfrü de bir yerde görmedim
Şeyh-i zarîf-fıtrat-ı uryâniyân gibi (Ali Alparslan)
13. Rûyâ gibi gelir bana Necmeddinin işi (N. Hacıeminoğlu)
Varmış makam-ı Yûsufa bir sârbân gibi

XX

14. Hep söz verir de tutmayı ihmâl eder Kemal (Kemal Eraslan)
Zannım onun ticareti topdan yalan gibi
15. Bir çayla hâtır almayı yahşî bilir fakat
Aç arslanın önüne konulmuş saman gibi
16. Mertol diyâr-ı İngilizi feth kıldı mı (Mertol Tulum)
Yoksa bükkük mü boynı yasılmış kemân gibi
17. Bensiz olunca İncinin ahvâli şöyle mi (İnci Enginün)
Mecnûndan ayrı çölde kalan âhüvân gibi
18. Zeyneb hep öyle uslu mu ammâ gözümde dir (Zeynep Kerman)
Bir hâli var zamân ile şîr-i jiyân gibi
19. Hemhânesi Günay ile Mollâ-yı Nûriye (G. Karaağaç, N. Yüce)
Osman gelmiş olmalıdır armağan gibi (O. F. Sertkaya)
19. Bir çok hikâye nakl eder Osman emîn olun
Nısfı hakîkat olsa da nısfı yalan gibi
20. Nâkıs kelâmı Ahmedin ammâ selâmı çok (Ahmet Topaloğlu)
Boldur tefekkürü hükemâ-yı Yunan gibi
21. Artık Birol bu nameyi dürmek zamânıdır (Birol Emil)
Yârâna muhtevâyı oku dâstân gibi
22. Bir kimsecik sorarsa nedir hâli Mehmedin
Dersin yelin önündeki berg-i hazan gibi
23. Hasret yakıp kavurmada hattâ şikeste-bâl
Bâg-ı belâda bülbül-i nâr-âşiyân gibi
23. Gönlüm diler kavuşmayı olsam da râzıyım
Bir torbanın içindeki beş üstühân gibi
26. Abdullahı Necâtı selâmdan unutmuşum (Abdullah Uçman)
Ahvâl-i pür-melâlîme bir imtîhân gibi (Necat Birinci).

Mehmed Çavuşoğlu

Bu mektubu üç gün sonra, 11 Mart 1979'da Nidâ Tüfekçi'ye gönderdiği Arap harfli manzum mektubu takip eder.

Reims, 11 Mart 1979

Nida Tüfekçi'ye mektup

Dostum felek kara yazmış yazımı
Bunda silip yeni baştan yaz olmaz
Kusuru olsa da dinle sözümi
Yuvasız bülbülde yahşı söz olmaz

Bir muhâlif rûzgâr atdı buraya
Memleketler dağlar girdi âraya
Zaman çarkı çevrilemez geriye
On kocaya varan karı kız olmaz

Adem oğlıdur bu nedir hacimi
Su feleğe yetiremem gücümü
Uzar gider göz yaşımın sicimi
Ne ideyim bağla olmaz çöz olmaz

Aklımı çaldı bir frenk gelini
Kader çalmış yanağının âlmı
Ne itdimse saramadım belini
Irak yerden iç çekip de söz olmaz

Buralarda süren karlı bir kışdur
Her gün karabasan tolu bir düşdür
Dostlardan da haber çıkmaz ne işdür
«Telgraf çek mektup yolla yaz olmaz».

Tersine yorılır düşü garibin
Dâim sovuğ olur aşu garibin
Sensiz ağlamakdur işi garibin
Sen bilirsin yaş ağaçdan saz olmaz

Ne bir sümbül kokar ne bir gül açar
Ne bir dal kımıldar ne bir kuş uçar
Gün göz açıp yumuncaya dek geçer
Geceler uzundur sabah tez olmaz

تذکره شکرانہ، مکتوبہ، 11. Mart. 1929

دوستم خلائق قرہ باغ سرہانہ
بوندہ سیرت یکتا آستانہ ماہ اول
قصوری اوسرہ دنگہ سوزی
یروا سز بلبلدہ شعی سوز اولخان

برخی الف روزگار اندی بورو
معدتہ راغدر کردی آگہ
زمان چارفت ہرچہ بلبلدہ
اون قورجی واران قاری قیز اولخان

آدم اولغیدر برخہ در
سوز خلائق تیرہ سوز کورجی
ارزار کیدر کوزن یا سوز
نہ ایدیم باغدر اولخان قیز اولخان

بختی علی سوز خلائق کلینی
قدر عالمہ کجا خلائق آتینی
نہ ایدیم صفا صمیم بلدی
ایراحدہ یزدن ایچ کلوب دہ سوز اولخان

بوزہ کورہ سوزن قارطی و قیصر
ہرگون قارو باجیان طول و دور
دوستردن دہ ظہر حیدمان نہ اشدر
لاؤنگراف چک مکتوبہ یوللہ یاز اولخان

تو شکرہ یوز بلور دوی غزینک
دای صردور اولر آتینی غزینک
سوز اخلاص قدر ایچی غزینک
سن بلورسن یا سم اعلاہدن ساز اولخان

نہ بر سخیل قورقار نہ بر کل آجیان
نہ بر فاک قیسیلہار نہ بر قورسہم اولخان
گورن گوز آجوبہ یوزنجیم دلک کور
کیچلر اوزوندر صیاح یز اولخان

آستین دوستن سازن سوز کورجی
ایچ بر شیم بندہ قالدی کورجی
گورکل دیکہ غیری لافی قلدیم کس
ندانی دہ بوندن آرتیہ اوز اولخان

دوستم ہم ہلدیم اوز ارکدر آن
لہ فی خیرہ سوز خلائق خیرہ اولخان
دور دای صوکنہ یوز سوز انشا
کیچہ ہزار اولخان یاز اولخان

Reims

Eşsiz dostsuz sazsız sözsüzüm bi-kes
 Hiç bir şey bende kalmadı heves
 Gönül der ki gayrı lafı kısa kes
 Nida'yı da bundan artık üz olmaz.

Dostum ben çekdikçe uzar gider âh
 Lafı burda kesek gayrı eyvâllâh
 Dörd ay sonra buluşuruz inşâllâh
 Geçen bahar olur evvel yaz olmaz.

1980 yılı içerisinde Profesörlüğe yükseltme zamanı dolan Çavuşoğlu 17 Aralık 1980 tarihinde ikinci yabancı dil sınavına Fransızcadan girdi ve Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş ve Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'den oluşan jüri tarafından başarılı bulundu.

24 Nisan - 10 Mayıs 1981'de Saraybosna (Yugoslavya)'ya giderek Felsefe (Edebiyat) Fakültesi Şarkiyat Bölümü'nde iki konferans verdi.

1980 yılından sonra 1750 numaralı Üniversiteler Kanunu'nun yürürlükten kaldırılması ve 2547 sayılı yeni Yüksek Öğretim Kanunu'nda bir doçentin profesörlüğe yükseltilmesi için kadroya geçme şartının getirilmesi böylece büyük üniversitelerde toplanan öğretim üyelerinin yeni kurulan üniversitelere kaydırılmasının amaçlanması yüzünden Çavuşoğlu kendi üniversitesinde profesör ünvanını kullanamadı.

Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü (Anabilim Dalı)'nda iki öğretim üyesi vardı. 1980'den önce profesörlüğe yükseltildiği için Profesör ünvanını kullanabilen Ali Alparslan ve Mehmed Çavuşoğlu. Çavuşoğlu Profesör ünvanını kullanmak için kürsünün ideal kadrosundaki Profesörlük kadrosunun işler hale getirilmesine çok çalıştı ve bu kadroya baş vurdu. Ancak bu profesörlük kadrosuna baş vurmaya daha önce söz veren Ali Alparslan da baş vurunca tek kadro için iki aday oldu. Birisi Profesör ünvanını kullanan kadrosuz Profesör Ali Alparslan. Diğer ancak kadroya geçerse Profesör ünvanını kullanabilecek bir aday, Mehmed Çavuşoğlu.

Prof. Dr. Sâdettin Buluç, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Prof. Dr. Muharrem Ergin ve Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'den oluşan jüri iki aday arasında ilmi tercih yapmayarak teklifi ve tercihi Profesörler Kurulu'na bıraktı. Fakülte Kurulu'nda yapılan oylamada 63 oy ile kadrolu profesörlüğe Ali Alparslan teklif edildi. Çavuşoğlu ise bu oylamada ancak 7 oy aldı.

XXIV

İşte Mehmed Çavuşoğlu'nun **Divanlar Arasında** adlı eserinin bana hediye ettiği nüshasındaki

«Sevgili Osman'a

DİVANLAR ARASINDA

bırakdılar beni

9. XII. 1981

Mehmed»

ithafının hikayesi budur.

Mehmed Çavuşoğlu bir defa daha profesörlük için baş vurdu. Prof. Dr. Ali Alparslan, Prof. Dr. Sâdettin Buluç, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş ve Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'den oluşan jürinin raporu Fakülte Profesörler Kurulu'nda görüşüldü ve Çavuşoğlu 13 profesörün olumlu oyunu alarak, oy birliği ile profesörlüğe yükseltildi. Bu terfi 4 Mart 1982'de toplanan Üniversite Senato'sunda boş bir profesörlük kadrosuna geçtiğinde kullanılmak üzere tasdik edilip yürürlüğe girdi.

Bu gibi olaylar Çavuşoğlu'nun psikolojik durumunu etkiliyordu. Sabahları Abdullah Uçman, Necat Birinci ve ben bu konularda onu çok dinledik ve yatıştırdık. Ama o yıllarını verdiği Edebiyat Fakültesi'nde kopmuştu. Fakat kendisi daha bunun farkında değildi.

Mehmed Çavuşoğlu 15 Mart - 15 Nisan 1982'de Saraybosna ve Üsküp'te üç konferans verdi.

13 Aralık 1982'den 30 Eylül 1983'e kadar, bir öğretim yılı, rotasyon ile Konya Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çalıştı.

Konya'da iken Nida Tüfekçi'ye ikinci manzum mektubunu yazdı

(28. VII. 1983. Konya)

Nidâ Tüfekçi'ye ikinci mektub

Bir mektub yazmađa kalkdım dostuma
Yüregim kaleme uyar cız eder
Gönül adındaki onmaz hastama
Dermanı ederse telli saz eder

Sergili Dîvan'a ;

**DÎVANLAR
ARASINDA**

brakdeler benin

4. XII. 81

Melime

XXVI

Üstüme bulutlar çöker durmadan
Başımda şimşekler çakar durmadan
Derd gözümden sel sel akar durmadan
Sıcak yaşlar yüzüm üzre iz eder

Geceler ömrümün ipin eğirir
Ne yıldızlar batar ne gün ağarır
Ekmeğimi saman ile yoğurur
Zalim felek katığımı az eder

Yıllar yılı gam kervanı yederim
Gâh oraya gâh buraya giderim
Bir vefâsız kızdır benim kaderim
Ara kaşını çatar ara göz eder

Yorgun gönül dert yükünü çekemez
Bir dost bulup kapısına yıkamaz
Gelinler sahibli gözüm bakamaz
Bana ne ederse taze kız eder

Yıllar geçer umut destisi dolmaz
Dostdan mektubumun cevabı gelmez
Kahbe felek bir gün yüzüme gülmez
Bir dost yok araya girer raz'eyler

Yıkıldı tavanım tutmaz direğim
Bir uzun havayı ister yüreğim
İstanbul ilinde kaldı merağım
Dostum ise yüz çevirir poz eder

Türküler var dostdan haber getirir
Türküler var gam yükünü götürür
Türküler var var aklımı yitirir
Türküler var kara kışım yaz eder

Uzun hava dert harmanı savurur
Topal koşma yüce dağı devirir
Bir semahı yüreğimi kavurur
Horyat yakar beni külsüz köz eder

Dünyayı dolaşdım da adım adım
 Feryadıma benzer ses bulamadım
 Neriman yengemde kaldı umudum
 Belki ordan bana bir avaz eder

Yolumda duvarlar gam denen taşdan
 Bir haber umarım her uçan kuşdan
 Kurtarır beni bu iniş yokuşdan
 Kırklar semahıyla yolum düz eder

Nidâ ağam bir dokunsa tellere
 Dinlemeye düşer idim yollara
 Yozgat sürmelisi girsin allara
 Derdimi ya sıfır yahut yüz eder

Deli gönül yeter gayrı az döğün
 İçerinde top top eridi yağın
 Durma buralarda dostuna sığın
 Bir namerd duymasın belki söz eder.

13 Aralık 1983'te annesi Sevinde Melâhat'i kaybetti.

17 Ekim 1984'te, iki hafta için, SSCB İlimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü'nün davetlisi olarak Moskova'da araştırma ve incelemelerde bulundu.

Ekim-Kasım 1984'te İtalya, Avusturya, Almanya ve İngiltere'de sahası ile ilgili araştırma ve incelemelerde bulundu.

Bu sıralarda baş vurduğu Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde açık olan Edebiyat profesörlüğüne 14 Aralık 1984'te atanarak Profesör ünvanını kullanma hakkını elde etti.

31 Aralık 1984'te öğrenciliği ile birlikte 26 yıl çalıştığı Edebiyat Fakültesi'nden ayrıldı.

Mehmed Çavuşoğlu Mimar Sinan Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığına getirildi ve bu yeni bölümü teşkilâtlandırma işine girişti.

14 Aralık 1984'ten 11 Temmuz 1987'deki vefatına kadar geçen iki buçuk yılda Mimar Sinan Üniversitesi'nin Türkoloji Bölümü'nü teşki-

Nida Tüfekçi'ye 2. mektub

Bir mektub yazmaya kaldım dostuma,
 Jürecim kaleme uyar çiz eder
 Gönül adındaki onmaz hastama
 Dermanı ederse telli saz eder

Östümce bulutlar göker durmadan
 Başında simcikler çakar durmadan
 Dert gövümden sel sel akar durmadan
 Sıcak yağlar yüğüme üzre iz eder

Öcceler ömrümün ipini eğirir
 Ne yıldızlar batır ne gün ağarır
 Ekmeğimi saman ile yoğurur
 Kalım felek katigime az eder

Tiller yeli gans kervane yederim
 Gâh vraya gâh buraya giderim
 Bir vefâğız kuddur benim kaderim
 Ara kasımı çatar ara göz eder

Jorgun gönül dert yükünü çekemez
 Bir dost bulup kapsına yoksamaz
 Gelimler sahibli göşüm bakamaz
 Bana ne ederse taife kız eder

Tiller girer umut destesi dolmaz
 Dostdan mektubunun cevabı gelmez
 Kalbi felek bir gün yüğüme gölmez
 Bir dost yok araya girer raz' eder

İkilede tavannı tutmaz direğim
 Bir uzun havayı ister yürecim
 İstanbul İkindi kâlden merengim
 Dostum ise yüz çeririr poz eder

Türküler var toptan haberi getirir
 Türküler var gam yükünü götürür
 Türküler var var allımı yitirir
 Türküler var kara kışını yaz eder
 Uzun hava dest harmanı kavurur
 Topal Roşna yüce dağın devirir
 Bir semahî yüreğini kavurur
 Horyat yakar beni hülsüz köz eder

Dünyayı doladım da adını adını
 Feriâdima benzer ses bulamadım
 Neriman yengemde halde umudum
 Belki ortan ~~boş~~ bir âvaz eder
 Yolunda duvarlar gam denen toptan
 Bir haber umarım her uşan kıştan
 Kurtarır beni bu niş yoktan
 Kollar semahîyle yolum düğ eder

Nidâ aşım bir dokunsa tellere
 Anlamaya diğer isim yollara
 Tolgat sümelisi girsin allara
 Dardımı ya sefir yakut yüz eder
 Deli gönül yeter gayri az döğün
 İçerinde top top eridi yağın
 Durma buralarda dostuna sağın
 Bir nâmerd duymasın belki söz eder

28. VU - 1983

XXX

latlandırmış ve Abdullah Uçman, Mehmed Kalpaklı, Halil Ersoylu, Mehmed Emin Açar, Aydın Oy ve diğer arkadaşları ile pırıl pırıl yeni bir bölüm kurmuştur.

1986 yılında Washington Üniversitesi Near Eastern Languages and Civilisation bölümünde Walter Andrews ile birlikte «Divan Edebiyatı Çalışmalarında Bilgisayar Kullanımı» projesini yürüterek bu proje çerçevesinde üç ay içerisinde *Revânî Divanı*'nı yayıma hazırlamıştır.

Yaz tatilini geçirmek üzere 11 Temmuz 1987'de Bodrum, Turgut Reis'de bulunan evine hareket etti. Evine yerleşecek ve iki gün sonra Türkiye'ye gelip kendisi ile birlikte bilgisayar projesini yürütecek olan Prof. Dr. Walter Andrews'i karşılayacaktı.

Ecel müsaade etmedi. Düz yolda kaza yaptı. Eşi ve oğlunun yanında beyin kanaması yüzünden hayatını kaybetti.

Yukarıda akademik hayatını ana çizgileri ile anlattığım hocam Mehmed Çavuşoğlu heyecanlı, acul bir kişiliğe sahipti. Ölmeye dahi acele etmiştir. Hisli bir insandı. Heyecanlı bir insandı. Sahasında ilmi bilgisi yüksekti. Edebiyatı hem incelemiş, hem de yaşamıştır. Çünkü kendisi de şâirdi. Hem de iyi bir şâirdi. Küçük yaşlarda yazdığı ilk şiiri «Benim» halk şiirinin iptidai bir örneği idi. Ancak bu iptidai örnek daha sonra gelişecek, olgunlaşacak ve Nidâ Tüfekçi'ye yazdığı manzum mektuplarda görüldüğü gibi halk aşıklarının şiirleri seviyesine yükselecektir.

İstifsâr-ı hâl I-II manzumeleri divan şiiri tarzında vezinli-kafiyeli şiir örnekleri değil midir?

Onun Hâşim Nezîhi Bey'in gazelini tahmisi divan şiirindeki kaabiliyetini, ustalığını çok açık bir şekilde gösteren bir örnektir.

Yaşasa idi emekli olana kadar Üniversitede çok şeyler yapacaktı. Öğrenciler, asistanlar yetiştirecek, böylece ilim zincirini devam ettirecekti. Birbirinden güzel yeni eserler hazırlayarak, onları ilim alemine sunacaktı. Koşa koşa ölümüne gitti. "Allah rahmet eylesin" diyor, mekanının cennet olduğuna inanıyoruz. Ahirette çok sevdiği hocaları ve A. F. Karamanlıoğlu, Cengiz Orhonlu, Muammer Kemal Özergin, Berke Vardar, Akşit Göktürk, Mehmet Eröz gibi genç yaşta kendisi gibi kaybettiğimiz arkadaşları ile birlikte oluşuna inancımız tek tesellimizdir.

Yazımı Mehmed Çavuşoğlu'nun *Hâşim Nezîhi Bey'in Gazelini Tahmis* adlı şiiri ile bitirmek istiyorum.

TAHMİS-İ GAZEL-İ HAŞİM NEZİHİ BEY

Bir nazar eylemedin hâl-i perîşânemize
 Lebinin nuklu nasîb olmadı meyhânemize
 Düşmedi aks-i ruhun hayf ki peymânemize

Başka bir feyz ü safâ vermeğe dilhânemize
 Düştü yadın yine bak hâtır-ı pîrânemize

Bülbül âsâ bizi şam u seher efgana koyup
 Kıssa-i hâlimizi âleme destana koyup
 Bir de Ya'kub gibi külbe-i ahzâna koyup

Unudup va'dini gittin bizi hüsrana koyup
 Zannım artık gelemesin ne disek hânemize

Saçlarından yayılır âleme her türlü fiten
 Kalmamıştır bu cihan içre mahal-i me'men
 Yanmadık hasret-i rûyunla ne can var ne de ten

Böyle bir hicr-i tahassür ile yanmakta iken
 Bulunur sanma teselli dil-i divânemize

Sadme-i berk-ı belâ savlet-i hasret dâyim
 Yâr rahm eylemiyor baht ise zâten zâlim
 Olmadık pister-i râhatte bir akşam nâyim

Öyle âlûde-i gam hasta-i hicranız kim
 Mümkün olmaz bir ışık bulmağa pervânemize

Geçti âvân-ı peşîmanî vü vakt efsûs
 Bana uy olma temâdi-i sitemden me'yûs
 Ne baş eğ dest-i edaniye ne ol damen-bûs

Ne gücen tali-i nâ-sâza Nezîhî ne de küs
 Yakışır mı bu elem meşreb-i rindânemize

تخمیس غزل هاشم ترهکی باب ۱

بر نظر ایمنک حال پریشانه مرده لبیک نقلی نصیب اولدی میخانه مرده
 دوستدی عکس رفیق هیف که میخانه مرده باشق بر فیضه همقا و بر مکه دلخانه مرده
 دوستدی یادک به بانه خاطر برانه مرده

بدل آسازدی شام و سحر افتاء قویب قصه عالی عالمه دستانه قویب
 برده یعقوب کبی کلبه الهزانه قویب اونورده و عدل کتک بزی هسرا قویب
 ظلم آرتورده کله زبانه دیک خانه مرده

صایدکنده یا پییر عالمه لهر در لوقته قالمه بر بولانه ایچره فصل مأمه
 یاغده هسرت ره یگده بیجا نه ورنه دوته بر بولانه بر لکجه شکر ایله باغچه ایله
 بر نوز صانه تلی دل دبدانه مرده

صدمه بونه بلا صولت هسرت دائم یار هم نایمور جت ایسه ذاتا ظالم
 اولدور بیست راضنده بر اقسام ناتم اولوله آلوده غم غمسته لکجه اتو کم
 محکمه اولور بر ایسیره بوظافه ویرانه مرده

کیدی آوانه بیجا زه وقته افکوس بکاوی اولر تمادی ستمده مایوس
 نه باسه آت دستار ایله تا اولر دایم کوس کوهیم طالع ناسازه ترهکی نه ده کوس
 یا قسری بوالم صرب رنده مرده